

«Ολίγοι και αναρίθμητοι»

Η ανατολή του έτους 1990 ευρίσκει την Ελλάδα και τους Έλληνες στην χαρούμενη κοσμοπολιτική ανακατατάξεω και στο ζενίθ μιας βιομηχανικής εποχής, όμοια της οποίας δεν γνώρισε προηγούμενες η ανθρωπότητα. Ευρίσκει επίσης την πατρίδα μας ενώπιον μιας οικουμενικότητας των προβλημάτων των συγχρόνων κοινωνιών, φαινόμενο πρωτόγνωρο στην ιστορία του πλανήτη, το οποίο με την πάροδο των ετών καλλιεργεί άλλη συνείδηση και προκαλεί άλλες αντιδράσεις.

Το χαρακτηριστικό του τελευτούντος αιώνα είναι ότι υπό τον ήλιον σήμερα καίει λαός δεν είναι άγνωστος επί της γης και όλοι ευρίσκονται στο προσκήνιο

Του ΟΔ. Χ. ΖΟΥΛΑ

της ιστορίας, διεκδικούντες μια θέση υπό το λαμπερό φως των ακτίνων του.

Λαοί, κράτη και προβλήματα τα οποία προ 50 ετών ήσαν άγνωστα ή ανύπαρκτα, σήμερα οικουμενικές προβάλλονται και καθημερινώς μας απασχολούν.

Ανακαλύψεις ευεργετικές και αρρώστιες θανατηφόρες είναι κοινές και αδιαίρετες.

Η κτεταρμένη σε φύλες, κράτη και θύνη ανθρωπότητα, συσχετίζεται και αυξεί σήμερα υπό οικονομικές ή πολιτικές μοσχοπονδίες και ο πληθυσμός της γης συμπαρατάσσεται και πορεύεται με τρία σχήματα: Ανατολή, Δύση, Τρίτος Κόσμος. Τα άπειρα κάποτε βασιλεία, κράτη και κρατίδια, ορδές και φυλές μετακινούμενες, έγχρωμοι και λευκοί, στρατιωτικοί, επί τέλους, σε τρία μεγάλα στρατόπεδα. Στον αριθμό αυτόν, με λίγο πολύ όμοια ή παρόμοια προβλήματα, πλάθει η συνείδηση του οικουμενικού ανθρώπου.

Ποιος ο ρόλος ενός μικρού λαού και κράτους όπως η Ελλάδα στην αυριανή κοινωνία;

Κάποτε, το 1969, ο αειμνήστος Πατριάρχης Αθηνών, με έπαισε από το χέρι και με οδήγησε στο παράθυρο του γραφείου του στο Φανάρι. Βλέποντας τον Βόσπορο με τις δύο ακτές, την ασιατική και την ευρωπαϊκή. Εκτείνη τα χέρια του προς δυσμάς και ανατολάς και μας είπε: «Εμείς, οι Έλληνες είμαστε ολίγοι και αναρίθμητοι...». Όσο τα χρόνια περνούν τόσο κατανοητό γίνεται ο συμβολικός του λόγος.

Αναρίθμητοι οι θεσμοί των Ελλήνων στην παγκόσμια προσφορά. Με τους θεσμοφύλους αυτούς η ανθρωπότητα έκανε την Αναγέννηση, Γέννηση και θέρμευση του Πλάτωνος και του Αριστοτέλους η εκπαιδευτική Ευρώπη. Παράρτημα δυναμικό της Ευρώπης, ο Νέος

Κόσμος, που παρά δύο ψήφους δεν σμύλει ελληνικά από την ημέρα της αμερικανικής ανεξαρτησίας.

Ο κόσμος του μέλλοντος θα αναζητήσει οπωσδήποτε οικονομικές ισορροπίες για να ζήσει και ηθικούς - κοινωνικούς κανόνες για να ζήσει ελεύθερος. Η δεξαμενή για να τις αντλήσει βρίσκεται εδώ. Είναι διάσπαρτη γύρω από τις ακτές της Μεσογείου όπου οι Ιωνες και οι Ελκείτες προετοίμασαν την πνευματική Αθήνα της κλασικής εποχής, εποχής που έδωσε ανθρωπότητα μετρά με τα οποία οι κοινωνίες βαδίζουν σήμερα.

Η πνευματική δεξαμενή του κόσμου δεν πρόδωσε την αποστολή της επί χιλιετών χρόνων. Ος εντολοδόχος της ελευθερίας και της ανθρωπίνης αξίας έδωσε το παρόν σε κάθε κλήση της Ιστορίας και χωρίς καν να υποτιμηθούν οι σύγχρονοι λαοί, πολέμησε για λογαριασμό τους Πεντακόσια χρόνια π.χ. δέκα χιλιάδες παληκάρια κράτησαν την ασιατική πλημμυρίδα στον Μακρόν, στις Θερμοπύλες και στην Σαλαμίνα. Τα σύνορα της Ευρώπης επιβεβαιώθηκαν από τότε. Χίλια συνάπτα χρόνια το Βυζάντιο - ο προμαχών της Ευρώπης - φύλασσε πίστη, δικαιοσύνη και οικονομία και όταν έπεσε, η Ασία έφθασε μέχρι της Βιέννης.

Πεντακόσια χρόνια μετά «Ολίγοι πλην αναρίθμητοι» βουλήθηκαν να πετσοκοφούν την φοβερότερη αυτοκρατορία της γης. Και το κατάφεραν.

Εκατόν είκοσι χρόνια από της Εθνεγερσίας, η Ιστορία μας έδωσε άλλη μια κλήση. Λες και η μοίρα ήθελε... τοσεκάρει την ταυτότητά μας, λες να δοκιμάσει το νερό της δεξαμενής μη και χλάσει. Επείρασε, το όλο μας και νύχτα ώρα τρεις το πρωί βρεθήκαμε στην Πλινθό. Σε ένα μήνα απελευθερώναμε την πρώτη ευρωπαϊκή πόλη από τις δυνάμεις του άξονα.

Καλώς μας ήλθε καινούργιο χρόνο. Για μας πολλά χρόνια ήσαν «άσπετα» μηνες οργισμένοι. Δεν σε φοβόμαστε. Το πολύ πολύ να μας ζητήσει λίγο από το αδάντο νερό της δεξαμενής μας. Θα στο δώσουμε ευχαρίστως. Εχουμε, βέβαια, προβλήματα. Χρωστάμε στην Οικουμένη. Αλλά εσύ δεν μας χρωστάς τίποτε. Λάθος κάνεις. Ακόμη και το όνομά σου σε μας το χρωστάς, αλλιώς θα μέτραγες την ηλικία σου από κτίσεις Βαβυλώνης ή από γενήσεως Μωάμεθ. Ελα μαζί μας απόψε. Κάθισε σε χιλιάδες σπία και καθώς μας έρχεται από την Καισαρεία κάθε χρόνο, εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια κοντά, θα κατάλαβες ήδη ότι «είμαστε ολίγοι και αναρίθμητοι».

Ποιον συμφέρουν τώρα οι εκλογές;

Ποιος θα είναι ο επιπτώσεις στον συσχετισμό δυνάμεων των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα από την κατάρριψη του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη και από την συντριπτική ήττα του μαρξισμού-λενινισμού σε παγκόσμια κλίμακα; Και, πιο απλά, ποιος θα κερδίσει και πόσο, από την προδιαγεγραμμένη νέα συρρίκνωση των δυνάμεων του Συνασπισμού της Αριστεράς στην Ελλάδα;

Να μια ιδέα που θα έπρεπε να έχει απασχολήσει όλους: όποι υπερθεματίζουν υπέρ της διεξαγωγής νέων εκλογών τον Μάρτιο, ή «το αργότερο τον Απρίλιο» για να βγει, κατά πως λένε, η χώρα από το αδιέξοδο με μια αυτοδημιούργητη κυβέρνηση. Δεν αξίζει πριν ληφθούν πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση να αναλογισθούμε μήπως αντί να βγούμε από το αδιέξοδο, μπορούμε πάλι βαθύτερα μέσα σ' αυτό; Χωρίς να αποκλείεται και η πιθανότητα απόβλεπων πολιτικών ανακατατάξεων που μπορεί να φθάσουν έως και την αναστροφή της πορείας που ξεκίνησε με τις εκλογές της 18ης Ιανουαρίου 1989;

Το πολιτικό σκηνικό

Θέλουν λοιπόν κάποιοι εκλογές για να ξεκαθαρίσει το σκηνικό. Εν τάξει, αλλά σε ποιον πρώτα πώς διαγράφεται αυτό το πολιτικό σκηνικό αυτές τις πρώτες ημέρες του 1990, μετά τις δραματικές εξελίξεις των τελευταίων μηνών του 1989.

1) Ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου, αλλά και μεμονωμένα τα

κόμματα που τον απαρτίζουν, βρισκονται σε εξαιρετικά δύσκολη θέση. Στην εκλογική ήττα της 25ης Νοεμβρίου, προέστηκαν σωρευτικά και οι αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη, με αποκρύψωση τη συντριβή του κομμουνιστικού καθεστώτος Τσαουσέσκου. Ετσι σήμερα βρίσκονται από γυφισήληση, όχι μόνο η ηγεσία του Συνασπισμού και κατ' επέκταση του ΚΚΕ και της ΕΑΡ, αλλά οι ίδιες οι ιδέες και τα οράματα της Αριστεράς, ως ενωλκτικώς λύσεις προς τον καπιταλισμό. Το κάποτε πρότυπο του υπαρκτού σοσιαλισμού λειτουργεί απωθητικό, σχεδόν τρομακτικό, θέτοντας ζήτημα ανανέωσης εκ βάθρων η πολιτικού θανάτου και για την εγγύρια κομμουνιστική Αριστερά.

Εως ότου όμως - και αν! - πραγματοποιηθεί με επιτυχία αυτή η ανανέωση, μέλλει βέβαια ότι ο Συνασπισμός με πολύ μεγάλη δυσκολία θα συγκρατήσει τις δυνάμεις του Νοεμβρίου, αυτό το 11%, σε περίπτωση νέας αναμετρήσεως. Δεν αποκλείεται μάλιστα να πέσει και κάτω του 10%.

2) Τις άποψεις του Συνασπισμού θα κορυφωθεί κατά κύριο λόγο, όπως συνέβη και στις τελευταίες εκλογές το ΠΑΣΟΚ. Δεν είναι καθόλου τυχαίο, που η ηγεσία του «νομομορπής» και πάλι Κινήματος, επιδεικνύοντας αξιοσημείωτη ετοιμότητα, πραγματοποιεί ήδη ιδεολογική αντεπίθεση σε δύο μέτωπα. Από την μία πλευρά επιδιώκει να αξιοποιήσει την διάλυση του υπαρκτού σοσιαλισμού, και τις απώλειες του Συνασπισμού,

προβάλλοντας την ιδέα της μη κομμουνιστικής φιλοσοφικής εκσυγχρονιστικής Αριστεράς, για να προσέλκυσει απογοητευμένους οπαδούς του ΚΚΕ, αλλά και της «σοσιαλιστικής», από την υπόθεση Τσαουσέσκου, ΕΑΡ.

Προπαγάνδα για οικονομία

Από την άλλη πλευρά - και αυτό είναι το πιο σημαντικό - κλιμακώνει την προπαγάνδα του ΠΑΣΟΚ για την οικονομία επιχειρώντας να εκμεταλλευθεί την (πολύ ανθρώπινη) φοβία εκατο-

Του ΘΕΜΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ

ντάδων χιλιάδων - ίσως και εκατομμυρίων - κρατικοβίτων, για το τι πρόκειται να γίνεται με τις απολύσεις του κλεισμένου κρατικών και προβληματικών επιχειρήσεων και γενικά με τις επιπτώσεις των αναγκών εκσυγχρονιστικών λύσεων. Εδώ το ΠΑΣΟΚ παίζει με μαεστρία ένα παιχνίδι, που η Ν.Δ. δείχνει να μην έχει αντιληφθεί. Ενώ μετέχει και στηρίζει την κυβέρνηση Ζωλάτα, για να πάρει τα εύσημα της «υπευθυνότητας» συγχρόνως προβάλλει τις «φιλοδοξίες» του προτάσεις, αφήνοντας για την Ν.Δ. τον ρόλο του «κακού». Γνωρίζει ότι έτσι κι αλλιώς αποτελεσματικά δεν πρόκειται να υπάρξουν. Συνεπώς όχι μόνο δεν χάνει δυνάμεις - λόγω πολιτικού κόστους από την λήψη σκληρών μέτρων - αλλά δημιουργεί προϋποθέσεις ώστε με την λαϊκίστικη δημογραφική προπαγάνδα του να

ανακτήσει απώλειες των δύο περασμένων αναμετρήσεων. Υπόσχεται σιγουριά, σταθερότητα, ασφάλεια (όχι ανάλογο των καλύτερων ημερών του '85) την ώρα που οι προτάσεις της Ν.Δ. προκαλούν σε μια μερίδα τουλάχιστον πολιτών (που διαβέβαιον όπως και όλοι μας νήφο) τα ακριβώς αντίθετα συναισθήματα.

3) Ως εκ τούτου υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν στερείται βασιμότητας η υπόθεση ότι το ΠΑΣΟΚ σε περίπτωση νέων εκλογών, θα διατηρήσει τις δυνάμεις του, στο επίπεδο του Νοεμβρίου, και πολύ πιθανώς θα τις αυξήσει. Επιπροσθέτως θα έχουν αμβλυνθεί οι δυσχέρειες που υπήρχαν για συνεργασία με τον Συνασπισμό της Αριστεράς, αφού η οικουμενική έδωση κατ' ουσίαν άρσησ αμαρτιών στο Κίνημα.

4) Τα ανωτέρω βεβαίως δεν θα έχουν καμία σημασία εφ' όσον η Ν.Δ. επιτύχει την πολυπόθητη υπονόμευση. Η ελάχιστη απόσταση που την χωρίζει πλέον από τον στρατηγικό της στόχο, επιτρέπει να εκφράζονται και οι πιο αισιόδοξες απόψεις. Όμως μια πιο ψυχραιμη θέωση των πραγμάτων θα πρέπει να δώσει απάντηση στο εξής ερώτημα:

«Τι άλλαξε υπέρ της Ν.Δ., σε σχέση με τον Νοέμβριο;». Η μοναδική απάντηση που διατυπώνεται εκτιμήσεις είναι ότι «τώρα ο λαός έχει καταλάβει το μεγάλο αδιέξοδο της οικονομίας, έχει ότι δεν προχωρούν τα σχέδια συνεργασίας κατ' αυτό ή ψηφίσει Ν.Δ. ώστε να δοθούν λύσεις».

Μόνο που η θέση αυτή, κατ' όλα λογική, δεν λαμβάνει υπ' όψη της: την πιθανότητα, το συναισθήμα αβεβαιότητας, και ανασφάλειας που όντως επικρατεί σε ορισμένα στρώματα, να μην λειτουργήσει υπέρ της «Νέας Δημοκρατίας» ή οποία, όπως ήδη επισημάναμε εμφανίζεται υπέρμετρος λύσεων με κοινωνικό κόστος ενώ το ΠΑΣΟΚ, ως θεματοφύλακας του κράτους πρόνοιας!... Και δεν αρκεί να πει κανείς «μα, δεν είναι δυνατόν, αφού το ΠΑΣΟΚ μας έφερε στο αδιέξοδο, να το ξαναψηφίσουμε». Η οδύνη της εποχής του Νοεμβρίου, όπου μετά από τις παραιτήσεις, και παρ' ότι η Ν.Δ. έδωσε πάλι την μάχη της επί της οικονομίας, το ΠΑΣΟΚ ανέβηκε, δεν αρκεί να αντιμετωπίζεται με εφησυχασμό ήτοι υποταγή.

Υπάρχουν λοιπόν πολλές αμφιβολίες, για το ποιος τελικά θα συνεχισθεί, εάν η κυβέρνηση Ζωλάτα, τεμαχιστεί τον βίο της πριν καταφέρει να βάλει σε κάποιον τάξη ορισμένες τουλάχιστον από τις πιο μεγάλες εκκρεμότητες.

Δεν είναι να απορεί κανείς που ο κ. Ανδρέας Παπανδρόπουλος, παρ' ό,τι αφήνει την πρωτοβουλία στη «Νέη Δημοκρατία» συμμεμνηθεί την διεξαγωγή εκλογών «εδώ και τώρα». Αντιθέτως πολλές απορίες προκαλεί, στον υπαρκτότα τευλάτη, τον εύκολα με την οποία για μια ακόμη «τρίτη» φορά φαίνεται η «τελική» φιλελευθέρε επίθεση.

Κατέ την άποψή μας η πολιτική κατάσταση των δεδομένων, απαιτεί πολύ πιο έντονα προβληματισμό...

Η κληρονομιά του '80 και οι προκλήσεις του '90

Οι δεκαετίες αποτελούν συμβατικά χρονολογικά ορόσημα που χρησιμοποιούνται για μεσοπρόθεσμες αποτιμήσεις πεπραγμένων και γεγονότων παρέχοντας ταυτόχρονα την ευκαιρία για εκτιμήσεις περί τα μέλλοντα. Κάθε εγχείρημα έχει τις δυσκολίες του όχι μόνο γιατί η προβλεψιμότητα των κοινωνικών και πολιτικών φαινομένων από τη φύση της είναι επισφαλής αλλά και γιατί το παρελθόν, μ' οποιαδήποτε κοινωνιολογική οργάνωση κι αν σκε-

δασ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δήλωσε πρόσφατα, δικήν αφορισμό, ότι ο φιλελευθερισμός της δεξιάς έχει αρθεί και ότι ουδείς είναι πλέον σήμερα θαυσερικός εκτός από την ίδια την κυρία Θάτσερ, δήλωσε βέβαια ακροαυτική αλλά και υποσυνείδητα αμφισβήτηση διότι περιγράφει ακριβώς και την επιδρομή του φαινομένου και τα όριά του, παρά το γεγονός ότι οι πιο ένθερμοι οπαδοί της κ. Θάτσερ συναντιούνται σήμερα στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Το πείραμα του θαυσερισμού είχε σαν υπόβαθρο τόσο τα εμφανή αδιέξοδα της μεταπολεμικής σοσιαλδημοκρατικής διαχείρισης και πρηνέσεως όσο και τα ιδιαίτερα προβλήματα της Βρετανίας.

Ομως η αλήθεια του μοντέλου ήταν ευρύτερη γιατί πεδίο εφαρμογής των νεο-φιλελευθέρων δογμάτων αποτέλεσε η οικονομία και επιδίωξη, ενταχώς σε μεγάλο βαθμό, η κατάκτηση της ηγεμονίας στο χώρο της οικονομικής και κοινωνικής ιδεολογίας. Στα δύο αυτά πληθύνοντα πεδία ο νεο-φιλελευθερισμός σημείωσε αξιόλογες πλην όμως περιορισμένες επιτυχίες.

Το ΒΑΣΙΛΗ ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗ

ληφθεί, με κανένα τρόπο δεν προδιαγράφει τις συγκεκριμένες εκβάσεις των μελλοντικών εξελίξεων, συχνά δε αποτελεί κάκιστο οδηγό, ιδιαίτερα για όποιος πιστεύουν στον ιστορικό ντετερμινισμό ή θεωρούν ότι η ιστορία αποτελεί μία τυχαία αλληλουχία γεγονότων. Θα έλξει ίσως να τονισθεί ότι αυτό που προβλέπεται συνήθως σαν διόχης και οδηγός για το μέλλον δεν είναι τίποτε άλλο παρά η ιδεολογική και πολιτική χρήση της ιστορίας. Και αφενύη μαρτυρία παρήγαγε οι διαβίσεις με βάση τις οποίες οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης «εαναγράφουν» σήμερα την επίσημη ιστορία τους.

Δεν θα ήταν δύσκολο να αποδοχθεί κανείς ότι στη δεκαετία του '80 οι νεο-φιλελευθέρες ιδέες - με πολιτικές φορείς τα νεο-συντηρητικά κόμματα έθεσαν τη σημαγίδα τους - είχαν ορισμένες σοβαρές επιπτώσεις οι οποίες δεν πρόκειται να εξαφανιστούν στη δεκαετία που έρχεται, απλώς και μόνο επειδή αναθεματίζονται. Και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι καθοριστική ήταν η επίδραση του θαυσερισμού.

Ο Γάλλος Jean - Pierre Cot, επικεφαλής της σοσιαλιστικής ομά-

δας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Κατ' αρχήν η καπιταλιστική οικονομία «γυρίζει νέα περίοδο αναζωογόνησης και σημαντικών αναδιαρθρώσεων, με τμήμα την αύξηση της ανεργίας, το μαρσαμό ολόκληρων κοινωνιών, τη σχετική έκλειψη της παλαιάς βιομηχανικής εργατικής τάξης, τη στασιμότητα ή τη μείωση του εισοδήματος για σημαντική μερίδα του κοινωνικού συνόλου ακόμα δε και την εξαθλίωση προϋφιστάμενων κοινωνικών υποστρωμάτων».

Ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά αποτελούν οι ιδιαιτερότητες, η

Η κ. Θάτσερ και η πολιτική που εφαρμόσει στη δεκαετία του '80 αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής - θετικής ή αρνητικής - όλων των ευρωπαϊκών κομμάτων.

μέλωση των δημοσίων δαπανών με συγκρούσεις στο χώρο των κράτους κοινωνικής πρόνοιας και η μείωση των φόρων, κυρίως για τις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις, αγοράς.

Ο γραφειοκρατικός και συγκρατικός κρατισμός της σοσιαλδημοκρατίας δέχθηκε ισχυρά και ανεπανόρθωτα πλήγματα. Το αποκομμένο το ιδιωτικό κυριόδημα επί του κρατικού, του δημοσίου. Η ατομική πρωτοβουλία αποδομώθηκε από τον ασφυκτικό κλοιό παρόλμων κρατικών ελέγχων, ο επιχειρηματικός δυναμισμός απεικονώθηκε. Οι τάσεις αυτές ενισώθηκαν με την επικράτηση κατανα-

λωτικών προτύπων, που με τη βοήθεια της κατάκτησης των πλατινικών ελέγχων, επέβαλαν νέα πρότυπα ατομικών επιλογών και ατομικής ελευθερίας στο χώρο αυτό.

Κράτος πρόνοιας.

Τελευταίο σφύρο της σοσιαλδημοκρατικής ιδεολογίας αμείνετο το «κράτος κοινωνικής πρόνοιας» που αποδείχθηκε περισσότερο ισχυρό απ' ό,τι νόμιζαν οι επιδοκίμοι κατασκευαστές του. Ίσως γιατί οι μεσαίες τάξεις μελονότι αποδόχθηκαν το νέο οικονομικό ρεαλισμό δεν ήταν διαθέσιμες να υποστούν και τις συνέπειες ριζικών

νεο-φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων στο χώρο της Υγείας και Κοινωνικής Περιθαλψίας και κατά δεύτερο λόγο της Παιδείας. Στους τομείς αυτούς παρά τη διόλωση του ιδιωτικού, οι αντιδράσεις υπήρξαν παντού σθεναρές.

Οι μεταρρυθμίσεις και οι αναδιορθώσεις των οικονομικών συστημάτων δεν μπορούσαν να επιβληθούν και να λειτουργήσουν σαν τα ιδεολογικά ιδέα ήματα δεν αρθρώνονταν ε' έναν συνεκτικό πολιτικό - ιδεολογικό λόγο που κατάφερε να επιβάλει πλαίσια αναφοράς στα ιδεολογικά και πολιτικά θέματα της ημερήσιας διατάξης. Στην περίπτωση της Βρετανίας το φαινόμενο εκφράστηκε μέσω της κ. Θάτσερ. Η εμμονή στο «παιχνίδι» της αντιπαράστασης απέναντι σε μια παρόδοση ασοβιολογικοποιημένου και άχρωμου τεχνικρατικού σοσιαλδημοκρατισμού.

Απ' αυτήν την άποψη οι αναλύσεις περί δεξού ριζοσπαστικού λαϊκισμού φαινόμενου κάθε άλλο παρά εκτός τάσης και χρόνου είναι. Κι ακόμα, ο εκσυγχρονισμός της Βρετανίας συνδύετο από ανταρχνιακή κοινωνική και πολιτική πρακτική που επιβεβαιώνουν την άποψη ότι ο φιλελευθερισμός δεν ταυτίζεται ούτε πρέπει να συγχέεται με την ελευθερία.

Εάν η «ανάγνωση» αυτή της ιδεολογικής κληρονομιάς που αφήνει η δεκαετία του '80 είναι ορθή, τότε το εύλογο ερώτημα που προκύπτει είναι αν το ιδεολογικό αυτό ασπασμάς είναι επαρκές και κατόπιν για να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα της ερχόμενης δεκαετίας. Οι προκλήσεις του '90 είναι ήδη ορατές και η ουσία της αντιμετώπισης τους από τις ευρωπαϊκές κοινωνίες θα κρίνει και το αν η

γγραφή ήπειρος ανατίλλοντας του νέου αιώνα θα αναδειχθεί εν νέου με παγκόσμια ηγετική δύναμη όπως στο διάστημα από τον 16ο μέχρι τον 19ο αιώνα.

Το περιβάλλον, για παράδειγμα, ικανώνει στην ουσία τις αρχές της αγοράς και τον ατομισμό, επιβάλλει δημόσιες σκέψεις για παρεμβάσεις στην αγορά, ήμιορφεί νέους χώρους συλλογικότητας.

Ενα δεύτερο εξ ίσου σημαντικό ερώτημα είναι οι διακριτές επιπτώσεις της κληρονομιάς αυτής του '80 στη σοσιαλδημοκρατική και σοσιαλιστική κόμματα της Ευρώπης που αναζητούν νέες αξίες και προσανατολισμούς για να συνθέσουν στενότερη με τα κοινωνικά μίσηματα, να προσχωριστούν στη νέα πραγματικότητα, και να προβληθούν σαν πειστική ενάλεικτική κυβερνητική λύση.

Μπορεί η αποδοχή των αρχών της οικονομικής αποτελεσματικότητας να συμβάλει με τις πάγιες αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κρατικής προστασίας των ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων και με ποιά μέσο ή μορφή οργάνωσης και κινητοποίησης θα μπορούσαν να αντιμετωπιστεί η δημοσιονομική κρίση του κράτους, η κρίση του κράτους κοινωνικής πρόνοιας πέρα από την καλή σύληση των φόρων και των ήμυστων δαπανών;

Τέλος, θα πρέπει να σταθμιστούν ανάλογα οι επιπτώσεις της επιτυχίας ή αποτυχίας των οικονομικών μεταρρυθμίσεων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, που γίνονται στη βάση των θεμάτων ελευθέρας αγοράς, στη μείωση της εξέλιξη των νεο-φιλελευθέρων δογμάτων και στις νέες συνθήκες που επιμετρώνται στο χώρο της σοσιαλδημοκρατίας.

Συμμειωμάτριο

Μεσίτσια η σημαία...

Η δημοσιογραφική μοίρα είναι σκληρή κι αδυσώπητη, όταν φθάνει η «είδηση» που την φοβάσαι: που την διώχνουμε μακριά, σαν την κακή σκιά. 3.15, χτες το μεσημέρι, οι ραδιοφωνικοί σταθμοί διέκομαν το πρόγραμμά τους για να ανακοινώσουν ότι «Ο Ευάγγελος Αβέρωφ υπέκυψε». Η μεγάλη του καρδιά κουράστηκε να παλεύει, ξεγελώντας όλους, ακόμη και τους γιατρούς που, δύο ημέρες πριν, τον είχαν μεταφέρει από την εντατική, σε δωμάτιο του ίδιου ορόφου, στο «Απολλώνιον».

Κι όμως, στις δυόμιση, λίγα λεπτά πριν το μοιραίο, η προαισθητική είχε φέρει τα βήματά μου ως έξω από την πόρτα του. Μου είπαν ότι «κα- νείς δεν μπορεί να τον δει, ακόμα». Παρακάλεσα την κόρη του Τατιάνα να του πει ότι, πριν πάω στο γραφείο μου, πέρασα από εκείνον.

Στην διάρκεια των είκοσι και πλέον χρόνων δημοσιογραφικής καριέρας σάβηκα δίπλα του, απέναντί του, μου έκανε την τιμή να μου δώσει τη μόνη συνέντευξη όταν είχε γυρίσει από την Αγγλία, μετά την εγχείρηση «ναοικής καρδιάς». Κι όταν έχανε την προεδρία του κόμματος για λίγες ψήφους, κι όταν έγινε τελικά πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας κι όταν έγινε επίτιμος, δεν σταμάτησε στιγμή να προσφέρει στην υπόθεση της δημοκρατίας. Να νοιάζεται αυτό τον τόπο, όσο πατέρας δεν νοιάστηκε το παι-

δί του. Η μεγάλη μάχη που δίνει εδώ και πολλούς μήνες, ύστερα από την εγχείρηση την τελευταία, ήταν γιατί ήξερε ότι χρειαζόταν. Τη ζωή την ήθελε για να μπορεί να στηρίξει την ενότητα - και αν δεν την στηρίξει! Ρεαλιστής όσο και ποιητής του λόγου, έδωσε το παρόν σ' όλες τις μάχες - πολιτικές, κομματικές, λογοτεχνικές. Και μαζί του, τελειώνει η γενιά των μεγάλων ευεργετών.

Θα πουν πολλά για να τον αποχαιρετίσουν οι πολιτικοί ηγέτες, συνεργάτες του αλλά και αντιπαλοί, στην πενήνταχρονη προσφορά του στο πολιτικό προσκήνιο, αρχηγός και στρατιώτης, ιδιόμορφο, για εκείνον.

Όσα κι αν ειπωθούν, όσα κι αν γραφθούν, τίποτα δεν θα αγγίξει το μέγεθος της διαρκούς προσφοράς, της ανάλωσης ενός ανθρώπου γι' αυτόν τον τόπο. Από το Μέτσοβο, που από ηρωικότατο ορεινό χωριό το έκανε δήμο - υπόδειγμα και: τον έβαλε στον χάρτη του διεθνούς θαυμασμού, ως την Ελλάδα όλη, το όνομα του Αβέρωφ είναι συνώνυμο της προσφοράς. Κι αυτό ακριβώς αγχώλιαζε το σύνθημα «Αβέρωφ σημαίνει Δύναμη». Τώρα ήρθε η πικρή η ώρα να καταλάβουμε πόση δύναμη μας στέργει ο σημερινός μας θάνατος. Γιατί ο Ευάγγελος Αβέρωφ ζει στα έργα του, στο βιβλίο του, στις ευεργεσίες του, στις υποθήκες της δημοκρατίας και συνέπειες που έδωσε με τη ζωή του.

Μέσα στην ησυχία του γραφείου του, στην οδό Πεντέλης, στην Κηφισιά. Εκεί όπου έγραψε τόσο βιβλία. Που άβεισε τους τοίχους, στέλνοντας πινακές και κειμήλια για να στολίσουν την τελευταία του ευεργεσία, την Πινυκοθήκη του Μετσόβου. Είχε τελειώσει μία ακόμη συνέντευξη «εφ' όλης της ύλης», γιατί έτσι ήταν πάντα η προσφορά του, πολιτική, πολιτιστική, ανθρωπινή. Κοίταζε τον φωτογραφικό φάκο της «Καθημερινής». Κι αυτό το γεμάτο ζεστασιά και ειλικρίνεια βλέμμα θα κρατήσουμε στη μνήμη μας. Βλέμμα ευθύνη και αγνότητας, για την εφημερίδα και τους ανθρώπους της. Κι όπως ο ίδιος έχει πει «η διάδοσση της αγάπης - την αισθανόμθα να περνάει παντού» - η αγάπη, ιδίως η έλλειψή της, περνάει εδώ, όπως το κύριο. (Φωτογραφία του 1983, Βασίλης Καραμανώλης).

Γιατί έπρεπε αυτή η χρονιά ' αρχίσει με μια τέτοια είδηση συντριβής. Στο πέτο του άνθους το γκρενό γυρόφαλλο - ποτέ πια. Όταν γυρόρεσε να

μερινή» είχε διαμηνύσει, σε δύσκολες στιγμές, «να συνεχίσει γιατί επιτελεί εθνική αποστολή». Πώς να δώσουμε μέσα σε λίγες γραμμές το τι σημαίνει για μας η απουσία του...

Πόσο μεσίτσια μπορεί να 'αι η νοητή, σημαία της στήλης...

Μουσικό «Πανόραμα» με τη Δόμνα Σαμίου

Τραγουδία του ξενιτεμένου Ελληνισμού αλλά και της εδωριστής ευαισθησίας μας, ερμηνεύει με μοναδική αυθεντικότητα εδώ και χρόνια η Δόμνα Σαμίου. Αύριο, στο «Πανόραμα» (Αλ. Σούτσου 4), υπάρχει πρόσκληση για ένα «ταξίδι» με τα τραγουδία της... Κλάματα της Πρωτοχρονιάς και των Θεοφανών, κυπριακά, τραγουδία της Δωδεκανήσου και της ξενιτιάς, θα ζωντανεύουν και πάλι από τη Δόμνα Σαμίου και τους μουσικούς της προσφέροντας μία πρόταση - πρόκληση για αληθινό πολιτισμό και σωστές μουσικές επιλογές.

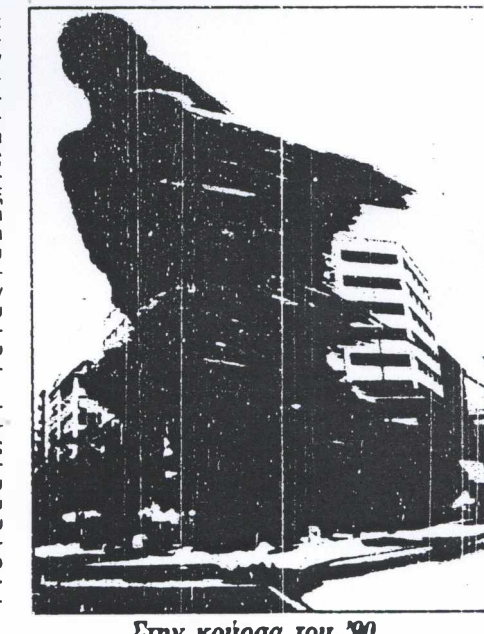
Η αυριανή θα είναι η τρίτη μιας σειράς έξι μουσικών συναντήσεων που οργανώνει το «Πανόραμα» με την αίσθηση φρονιμία της Μαρτάννας Κορμηλιά και των συνεργατών της... Όσοι θέλουν να παρακολουθήσουν τις βραδιές με τη Δόμνα Σαμίου, ως κλείσουν εγκαίρως θέση...

Αφιέρωμα στα Ψαρά...

«Στα Ψαρά να πας προσκυνητής, έτοιμος να χάσεις την καρδιά σου για να την ξανακερδίσεις...». Ο Νίκος Γαλούρης είναι χιώτης αλλά με καταγωγή από τα Ψαρά. Ζωγρά-

φος, χαράκτης και λαογράφος αποτυπώνει με ό,τι κι αν καταπιαστεί την αγάπη του για την Ελλάδα, τα γαλάζια της πέλαγος, την παράδοση, τα παραμύθια και τις διηγήσεις, τα μπρίκια και τα καϊκία, τα πέτρινα τα σπιτία και τους ανθρώπους που τα ζωντανεύουν. Το τελευταίο του βιβλίο, είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένο στα Ψαρά, με υπέριτο «Η κούβια της Φωτιάς», μία έκδοση που τυπώθηκε στη Χίο και περι- κλείει όλη την αμύρια και την ευαισθησία ενός τόπου, που δεν τον άγγιξε ακόμη η πλημμυρίδα του καταναλωτισμού και της τουριστικής «αξιοποίησης».

Στα «Ψαρά» του Νίκου Γαλούρη διαβάζουμε για τη μορφή αλλά και τις παραδόσεις του νησιού έτσι όπως τις νιώθει ένας λάτρης του ωραίου και του ανέμετου, αυτού που έμεινε ακέραιο και που το πέραςμα του χρόνου έκανε ακόμη πιο σίγουρο... Το βιβλίο σπάζεται από τα θαυμάσια χαρακτηριστικά του συγγραφέα του.

Στην κούρσα του '90...

Με την καινούργια χρονιά, άνοιξε και πάλι να σπερδ τον ο γυάλινος δρόμος της πλατείας Ομονοίας, καθαρισμένος και αναπνευσμένος μετά την πρόσφατη πολυήμερη πύλη του με το αθηναϊκό νέφος. Δεν ήθελε και πάλι, ο μολυσμένος αέρας της πρωτεύουσας να αφήσει τα κατακάθια του στο πιο σύγχρονο και αμφιλεγόμενο γλυπτό της Αθήνας... Ζαχαρίας κλημάς και κή- τροχόφορος ο Δρομέας του Κώστα Βασιτόπουλου, παρμέν- ακόμη τυλιγμένος με το σχοινί της «αποκατάστασης» εκ, που κόντας δεν είναι το νήμα της επιτυχίας... Γιατί, ο νέος ένοικος της Αθήνας, στη συμβολή έξι βασικών αρτηριών μοιάζει περισσότερο να φυλάσσεται παρά να βάλλει να εκτείνεται της διάδοσης και άφρα κάπου ίσχυ που μαρτυρούν την ταλαιπωρία του. Αθήνα του 1990 και ο Δρομέας αγνοαυχεί ακόμη να ενσωματωθεί στο περιβάλλον που ενέπνευσε τη δημιουργία του. Και οι προοπτικές γυλίνες «νέες», που τυλιγόνται αλλού στο δίκτυο χαρακτηριστικά πρόσωπο του, το κάνουν όλο και περισσότερο να μοιάζει με σύγχρονη Σίγγα...

Τηλεφός